

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Kampaania „Ole Tubakavaba“ eel- ja järelküsitluse analüüs

Ülevaade küsitluse läbiviimisest

Tubaka tarvitamise vähendamist propageeriva kampaania „Ole Tubakavaba“ eelne küsitlus viidi läbi märtsis 2004. aastal ning järgne küsitlus november-detsember 2004. aastal. Mõlemal juhul jagati ankeedid kõigile kampaanias osalenud 20 kooli 5.-9. klassi õpilasele. Kõik kampaanias osalenud koolid on Tervist Edendavad Koolid.

Peale ankeetide täitmist saadeti need Tervise Arengu Instituuti, kus andmed sisestati ning analüüsiti .

Üldkogum: 8000 5.-9. klassi õpilast üle Eesti 20 koolist.

Valimi üldiseloostus

Eelküsitluses vastas ankeedile 698 (8,7% üldkogumist) õpilast ning järelküsitluses osales 1166 (14,6% üldkogumist) õpilast.

Ankeedile vastanute seas oli poisse-tüdrukuid enam-vähem võrdselt. Suurima vanusrühma moodustasid nii eel- kui järelküsitluses 13-14-aastased. Eelküsitlusel kuulusid peaaegu kõik vastajad antud vanusrühma, järelküsitlusel moodustasid 13-14-aastased poole kõikidest ankeedile vastanutest (vt tabel 1).

Tabel 1: Eel- ja järelküsitlusel osalenute sugu-vanuseline struktuur

vanusgrupp	EELKÜSITLUS						JÄRELKÜSITLUS					
	poisid		tüdrukud		KOKKU		poisid		tüdrukud		KOKKU	
	n	%	n	%	n	% küsitlusel osalenutest	n	%	n	%	n	% küsitlusel osalenutest
12-aastased ja nooremad	6		12		18	2,6	164	53,6	142	46,4	306	26,4
13-14-aastased	302	46,6	346	53,4	648	93,5	309	51,2	295	48,8	604	52,0
15-aastased ja vanemad	22		5		27	3,9	139	55,4	112	44,6	251	21,6
KOKKU	330		363		693	100,0	612	52,7	549	47,3	1161	100,0
märkimata					5						5	

Eelküsitluses oli vastajate keskmine 13,6, noorimad vastajad olid 11-aastased (n=5) ning vanimad vastajad 16-aastased (n=9).

Järelküsitluses oli vastajate keskmine vanus oli 13,4, noorimad vastajad olid 10-aastased (n=3) ning vanim vastaja oli 18-aastane (n=1).

Nii eel- kui järelküsitlusel osalenutest moodustasid suure enamuse eestlased – eelküsitlusest 97% ja järelküsitlusest 98%.

Andmete analüüs.

Andmete analüüsil võrreldakse eel- ja järelküsitluse andmeid. Mõlema küsitluse puhul on võimalik välja tuua andmed sugude lõikes. Järelküsitluse andmed võimaldavad analüüsida

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006” mõju hindamine

andmeid ka vanusgruppide lõikes (vanusgruppidesse jaotumine vt tabel 1). Kahe küsitluse andmete analüüsil vanusgruppe aluseks võttes võrreldakse vaid 13-14-aastaste vanusrühma. Andmete kirjeldamisel on peamiselt kasutatud sagedustabelitega väljendatud tunnuste jaotumist. Kahe või enama tunnuse üldjaotusi on kirjeldatud risttabelite abil. Erinevuste hindamiseks gruppide vahel on kasutatud χ^2 (hii-ruut). Erinevus loetakse oluliseks, kui olulisuse nivoo $\alpha \leq 0,05$.

Küsitluse tulemused

Enesele kindlaks jäämine

Suitsetamisest keeldumise juures on oluline enesekindlus, et jätkuks julgust ja tahtmist keelduda sigaretist. Seetõttu uuriti õpilastelt, kas neile on õpetatud, kuidas endale kindlaks jääda. Eelküsitlusel vastasid pooled õpilased, et neile on õpetatud enesele kindlaks jäämist. Järelküsitlusel on selliste vastajate osakaal oluliselt suurem küündides ligi 60%-ni (vt tabel 2).

Tabel 2: Vastajad, kellele on õppeaasta jooksul õpetatud, kuidas jääda endale kindlaks, et mitte teha asju teiste pealekäimisel

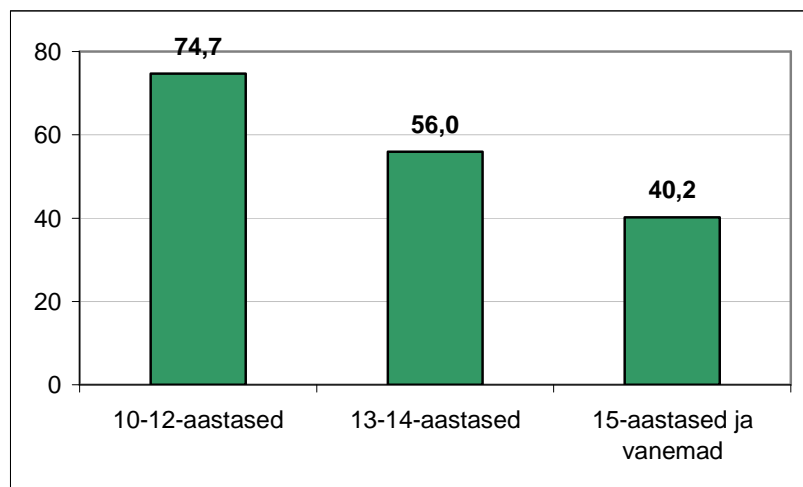
	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
jah	349	50,4*	668	57,6*
ei	339	49,6	491	42,4
KOKKU	692	100,0	1159	100,0
märkimata	6		7	

* statistiliselt oluliselt erinevad

Kui aga võrrelda mõlema küsitluse andmeid põhilises vanusgrupis, 13-14-aastaste seas, siis olulisi erinevusi ei ilmne. Eelküsitluse andmetel oli 51%-le 13-14-aastastele vastajatele õpetatud enesekindlaks jäämist. Järelküsitlusel vastas jaatavalt antud küsimusele 56% 13-14-aastastest vastajatest.

Võrreldes järelküsitluse andmeid erinevates vanusrühmades selgub, et mida nooremad on vastajad, seda enam on neile õpetatud, kuidas endale kindlaks jääda (vt joonis 1).

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Joonis 1: Vastajad, kellele on õppeaastal õpetatud, kuidas endale kindlaks jääda, et mitte teha asju teiste pealekäimisel, vanusgruppide lõikes (järelküsitlus) (%)

Üks asi on saada õpetust, kuidas endas kindlaks jääda, teine, kuidas reaalses situatsioonides käituda. Kahe küsitluse andmed omavahel oluliselt ei erine. Mõlemal juhul oli nende osakaal, kes palusid alati enda juuresolekul mitte suitsetada, alla kümnendiku. Kolmandiku jagu oli neid, kes tegid seda mõnikord ning sama palju ka neid, kes mitte kunagi ei olnud palunud enda juuresolekul mitte suitsetada (vt tabel 3).

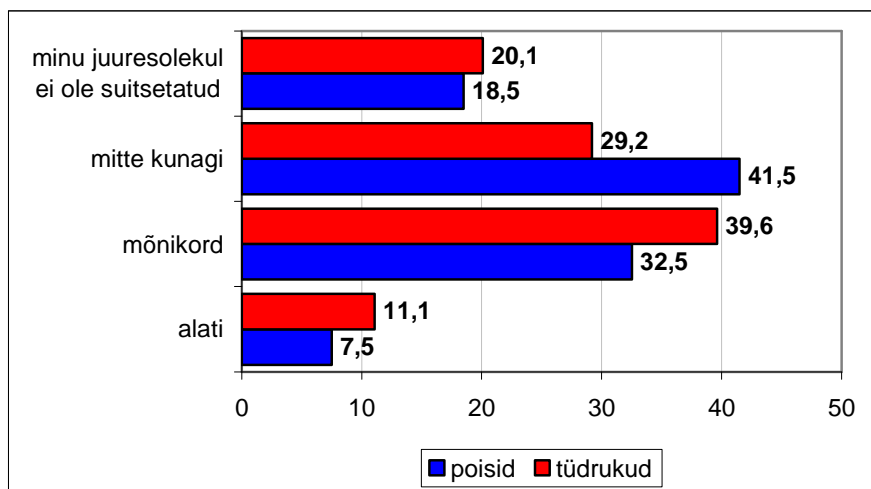
Tabel 3: Vastajad, kes on palunud viimase 2 kuu jooksul enda juuresolekul mitte suitsetada

	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
jah, alati	46	6,6	107	9,2
jah, mõnikord	263	37,8	415	35,8
ei, mitte kunagi	243	34,9	416	35,8
minu juuresolekul ei ole keegi suitsetanud	144	20,7	223	19,2
KOKKU	696	100,0	1161	100,0
märkimata	2		5	

Kui eelküsitlusel ei ilmnunud erinevate gruppide vahel olulisi erinevusi, siis järelküsitlusel selgusid statistilised erinevused nii sugu kui vanust arvesse võttes.

Poiste seas oli oluliselt enam neid, kes ei olnud kordagi palunud enda juuresolekul mitte suitsetada – 42% (tüdrukute hulgas 29%) (vt joonis 2).

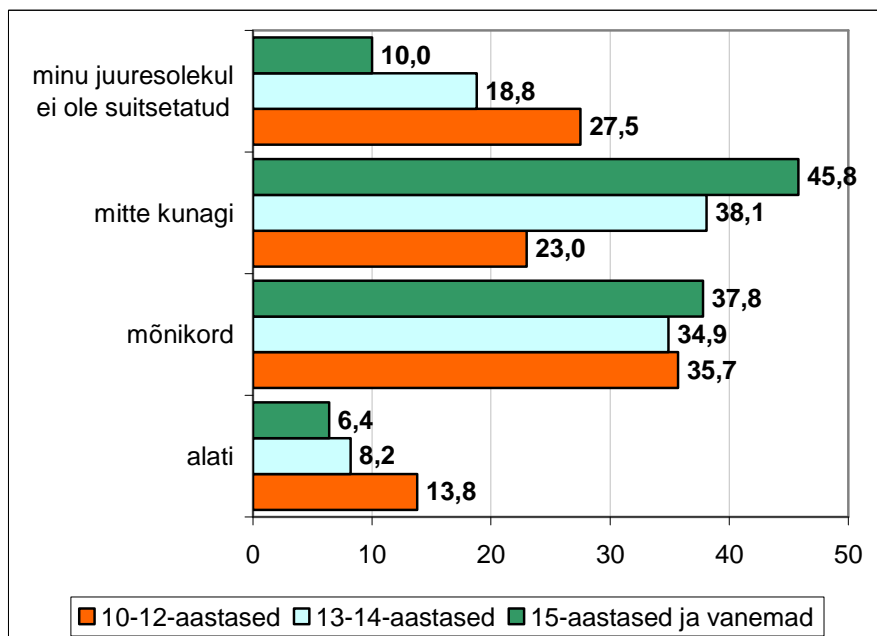
Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Joonis 2: Vastajad, kes on palunud viimase 2 kuu jooksul enda juuresolekul mitte suitsetada, sugude lõikes (järelküsitlus) (%)

Võrreldes kahe vanema vanusgrupi vastajatega on 10-12-aastaste seas oluliselt vähem neid õpilasi, kes kordagi ei olnud palunud enda juuresolekul mitte suitsetada – ligi neljandik. Suurim on erinevus 15-aastaste ja vanemate vastajatega, kelle seas ligi pooled ei olnud kordagi palunud enda juuresolekul mitte suitsetada (vt joonis 3).

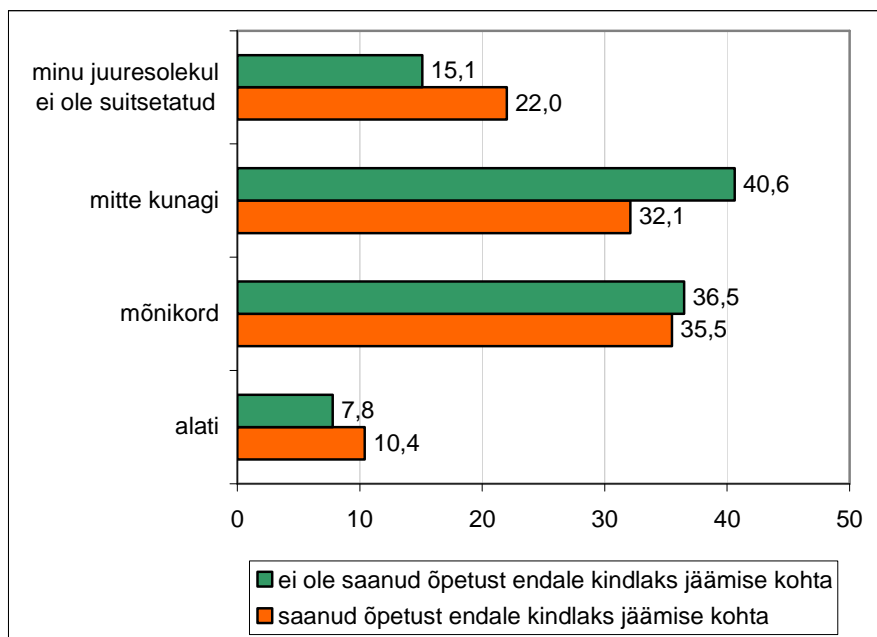
Silma torkab ka asjaolu, et mida nooremad on vastajad, seda enam on nende seas õpilasi, kelle juuresolekul ei ole suitsetatud küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul (vt joonis 3). Vanusgruppide vahelised erinevused on statistiliselt olulised.

Joonis 3: Vastajad, kes on palunud viimase 2 kuu jooksul enda juuresolekul mitte suitsetada, vanusgruppide lõikes (järelküsitlus) (%)

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006” mõju hindamine

Eelküsitluses ei erinenud reaalses situatsioonis käitumine nende vahel, kes olid saanud õpetust, kuidas endas kindlaks jääda, ja kes ei olnud saanud antud sisuga õpetust. Järelküsitlusel aga ilmnes statistiliselt oluline erinevus nimetatud kahe grupi vahel. Õpilaste hulgas, kes ei olnud saanud käesoleva õppeaasta jooksul õpetust endale kindlaks jäämise kohta, oli enam neid, kes kordagi ei ole palunud enda juuresolekul mitte suitsetada. Nende vastajate seas oli ka oluliselt vähem õpilasi, kelle juuresolekul küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul keegi ei suitsetanud (vt joonis 4).

Joonis 4: Vastajad, kes on palunud viimase 2 kuu jooksul enda juuresolekul mitte suitsetada, endale kindlaks jäämise õpetuse alusel (järelküsitlus) (%)

Tubakavaba eluviisi toetavate kampaniate märkamine

Kampaniad on üheks võimaluseks teavitada noori suitsetamisega seotud riskidest ja propageerida tervislikke eluviise. Küsitluste abil uuriti, kui suur osa noortest on märganud küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul mõnda kampaniat, mille sisuks on tubakavaba eluviisi toetamine. Eelküsitlusele vastanutest 64% (n=442) oli märganud noortele mõeldud tubakavaba eluviisi toetavaid kampaniaid. Järelküsitlusele vastanutest oli antud kampaniaid märganud 68% (n=786). Muutus ei ole statistiliselt oluline.

Kõige enam on märganud antud teemal reklaame koolis – 50% eelküsitlusele vastanutest ja 45% järelküsitlusele vastanutest. Muutus kahe küsitluse võrdlusel ei ole statistiliselt erinev. Eelküsitluse andmetel märkas kolmandik respondentidest tubakavaba eluviisi propageerivaid reklaame ajakirjanduses ning sama hulk ka televisioonis. Võrreldes eelküsitlusega on järelküsitluse andmetel oluliselt enam antud reklaame märganud televisioonis – ligi 40%. Tabelis 4 on märgata olulist muutust ka tänavareklaamide osas, kuid see võib tuleneda asjaolust, et eelküsitlusel puudus see vastuse võimalus valikute seas ning vastajad märkisid selle ise ankeeti (vt tabel 4).

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Tabel 4: Kohad, kus on märgatud viimase 2 kuu jooksul tubakavaba eluviisi toetavaid reklaame

	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
televisioon	215	32,0*	441	39,2*
ajakirjandus	229	34,1	422	37,5
kool	338	50,3	510	45,3
tänaval, bussipeatuses	33	4,7*	239	21,2*
mujal	20	2,9	83	7,4

* statistiliselt oluliselt erinevad

Järelküsitluse andmetel olid muud kohad, kus tubakavaba eluviisi toetavaid reklaame märgati, järgmised: kauplus (n=24), suitsupakk (n=9), internet (n=6), , üritus, kontsert, teatrietendus (n=6), noortekeskus (n=4), WC (n=4), arsti juures (n=2), kohvik (n=2), raadio (n=1), narkokonverents (n=1), Teeviidal (n=1).

Kool

Informatsiooni, mis on seotud tervisliku eluviisiga, on kõige parem õpilastele jagada koolis. Nagu eelnevast näha, märgati koolis just kõige sagedamini tubakavaba eluviisi propageerivaid reklaame. Teavet antud teemal saab edasi anda ka koolitundides ja koolis toimuvatel üritustel.

Võrreldes eelküsitlusega on järelküsitluses osalenute seas enam õpilasi, kellele on küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul koolitundides räägitud tubaka mõjust tervisele. Järelküsitluses on oluliselt rohkem neid, kes hindasid antud teemal koolitundides rääkimist sagedaseks. Võrreldes eelküsitlusega on aga vähem neid, kellele ei räägitud kordagi tubaka mõjust tervisele. Kui eelküsitluse andmetel ei räägitud kordagi koolitundides tubaka mõjust kolmandiku vastajate hinnangul, siis järelküsitluse andmetel märkis viiendik sellist olukorda (vt tabel 5).

Tabel 5: Tubakast rääkimise sagedus koolitundides viimase 2 kuu jooksul

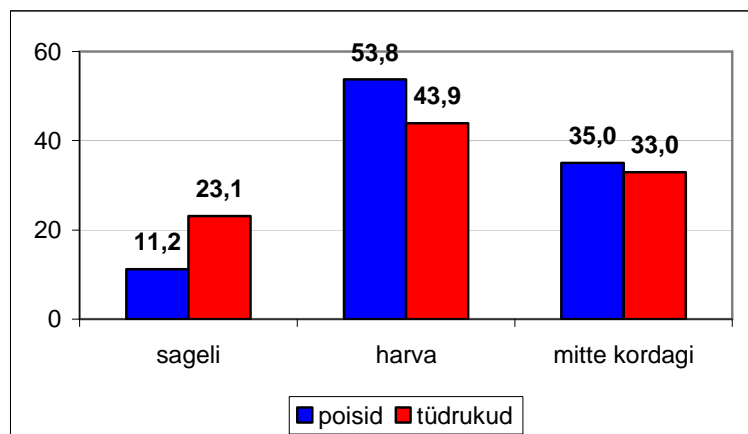
	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
sageli	120	17,3*	305	26,2*
harva	336	48,6	623	53,5
mitte kordagi	236	34,1*	236	20,3*
KOKKU	692	100,0	1164	100,0
märkimata	6		2	

* statistiliselt oluliselt erinevad

Eelküsitlusel ilmnes, et tüdrukud on koolitundides olnud tähelepanelikumad. Viiendik tütarlastest märkis, et antud teemal on koolitundides räägitud sageli. Seevastu poistest vaid kümnendik märkis antud teema sagedast käsitlust koolitundides (vt joonis 5).

Kui eelküsitlusel erinesid poiste ja tüdrukute andmed, siis järelküsitlusel olid poiste-tüdrukute hinnangud samaväärsed.

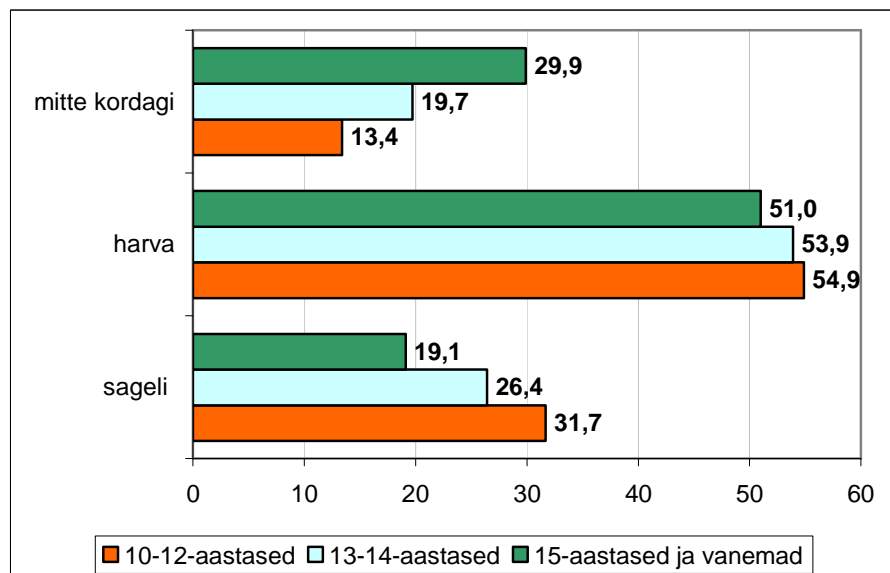
Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Joonis 5: Tubakast rääkimise sagedus koolitundides sugude lõikes (eelküsitlus) (%)

Järeلكüsitluse puhul ilmnas erinevus vanusgruppide vahel. Kolmandik 10-12-aastastest vastanutest hindas, et küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul räägiti sageli koolitundides tubaka mõjust tervisele. Antud tulemus erineb oluliselt vanimast grupist, kus viiendik hindas teemakäsitlust koolitundides sagedaseks (vt joonis 6).

15-aastased ja vanemad eristuvad teistest gruppidest ka selle poolest, et nende seas on kõige enam õpilasi, kellele ei räägitud koolitundides kordagi tubaka mõjust tervisele. Nii arvas veidi vähem kui kolmandik 15-aastastest ja vanematest vastajatest. Erinevus on suurim 10-12-aastastega (vt joonis 6).

Joonis 6: Tubakast rääkimise sagedus koolitundides vanusgruppide lõikes (järelküsitlus) (%)

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

54,3% (n=620) järelküsitluses osalenust märkis, et 2004. aasta jooksul oli koolis toimunud mõni üritus, mis oli suunatud suitsetamise vähendamisele.

Suur osa nii eel- kui järelküsitlusele vastanutest ei olnud kordagi suitsetamise vähendamisele suunatud üritusel osalenud küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul. Järelküsitluse andmetel oli neid küll mõnevõrra vähem, kuid erinevus ei ole statistiliselt oluline. Vaid vähem kui kümnendik märkis, et on kooliüritustel sageli osalenud ning umbes neljandik hindas enda osalemist harvaks.

Tabel 6: Vastajad, kes on osalenud viimase 2 kuu jooksul mõnel kooli üritusel, mis on suunatud suitsetamise vähendamisele

	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
sageli	36	5,2	76	6,5
harva	158	22,8	312	26,9
mitte kordagi	499	72,0	774	66,6
KOKKU	693	100,0	1162	100,0
märkimata	5		4	

Nii eel- kui järelküsitlusel ei ilmnenud statistiliselt olulisi erinevusi tüdrukute-poiste aktiivsuses üritustel osalemisel, järelküsitluse andmed ei kajastanud erinevusi ka vanusgruppide lõikes.

Andmeanalüüsi käigus võrreldi üritustel osalemise andmeid suitsetajate ja mitteduitsetajate vahel, kuid statistiliselt olulisi erinevusi ei kerkinud esile ka selles osas.

Kooli kui institutsiooni seisukohti seotuna tervislike eluviisidega näitab, kuidas antud teemasid on käsitletud kooli põhidokumentides. Veidi vähem kui 1/3 eel- ja järelküsitlusele vastanutest olid kursis, et kooli kodukorras on punkt, mis keelustab suitsetamise koolis ja selle territooriumil (vt tabel 7).

Tabel 7: Vastajad, kes on teadlikud kooli kodukorras olevast punktist suitsetamise keelustamise kohta koolis ja selle territooriumil

	EELKÜSITLUS		JÄRELKÜSITLUS	
	n	%	n	%
jah	445	63,8	720	61,9
ei	50	7,2	47	4,0
ei tea	202	29,0	397	34,1
KOKKU	697	100,0	1164	100,0
märkimata	1		2	

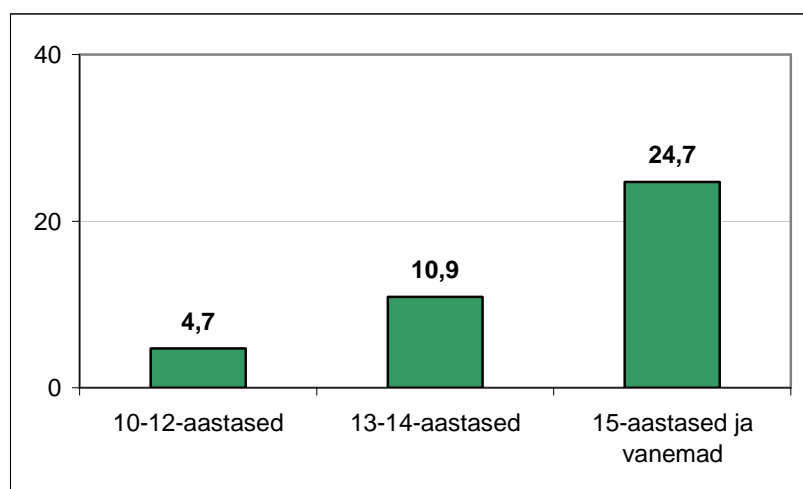
Koolidele jagati „Ole Tubakavaba“ kampaania käigus film „Ole Tubakavaba“, 11% (n=105) järelküsitluses osalenud õpilastest oli näinud seda filmi. 36% nägi filmi koolis, 32% televiisorist, 5% arvatist ning ülejäänud märkisid muid variante (laager, noorte juhtide koolitus, sõprade juures, kodu, video).

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Tubakatoodete tarvitamine

Järelküsitluse ankeeti oli lisatud ka mõned küsimused suitsetamise kohta. Lisaks uuriti noorte arvamusi mittesuitsetajatelt tulevikus suitsetama hakkamise kohta ning suitsetajatelt suitsetamisest loobumise kohta.

13% (n=143) järelküsitluses osalenust suitsetab. Tüdrukute-poiste andmed ei erine oluliselt. Tüdrukutest suitsetab 11% ja poistest 14%. Vanusgrupiti ilmneseid aga olulised erinevused. Noorimas vanusgrupis märkis suitsetamist 5%, vanimate seas aga on suitsetajaid neljandik (vt joonis 7).

Joonis 7: Suitsetajate osakaal vanusgruppide lõikes (%)

Kui vanemas vanusgrupis vaadelda andmeid eraldi aastate järgi, siis selgub, et 15-aastastest märkis suitsetamist 21% (n=40) ja 16-aastastest 42% (n=22).

Rohkem kui pooled suitsetajatest teevad seda iga päev (vt tabel 8).

Tabel 8: Suitsetamise sagedus

	JÄRELKÜSITLUS	
	n	% suitsetanutest
1 või rohkem sigaretti nädalas	60	42,9
iga päev	80	57,1
KOKKU	140	100,0
märkimata	3	

Kui vaadelda kahte vanemat vanusgruppi (10-12-aastaste seas oli väga väike suitsetajate arv), siis sugude ja vanusrühmade vahel statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmne.

Valdav enamus ankeedile vastanud suitsetavatest õpilastest on mõelnud lähiajal loobuda suitsetamisest (vt tabel 9). Tüdrukute-poiste ning kahe vanema vanusgruppi andmetes selles osas erinevusi ei ilmnenud.

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Tabel 9: Hetkel suitsetavate õpilaste soov lähiajal loobuda suitsetamisest

	JÄRELKÜSITLUS	
	n	%
jah	103	80,5
ei	25	19,5
KOKKU	128	100,0

Valdav enamus praegu mitte suitsetavatest õpilastest ei soovi ka järgmise 12 kuu jooksul ühtegi sigaretti suitsetada (sh 62% kindlasti mitte ja 17% arvatavasti mitte) (vt tabel 10).

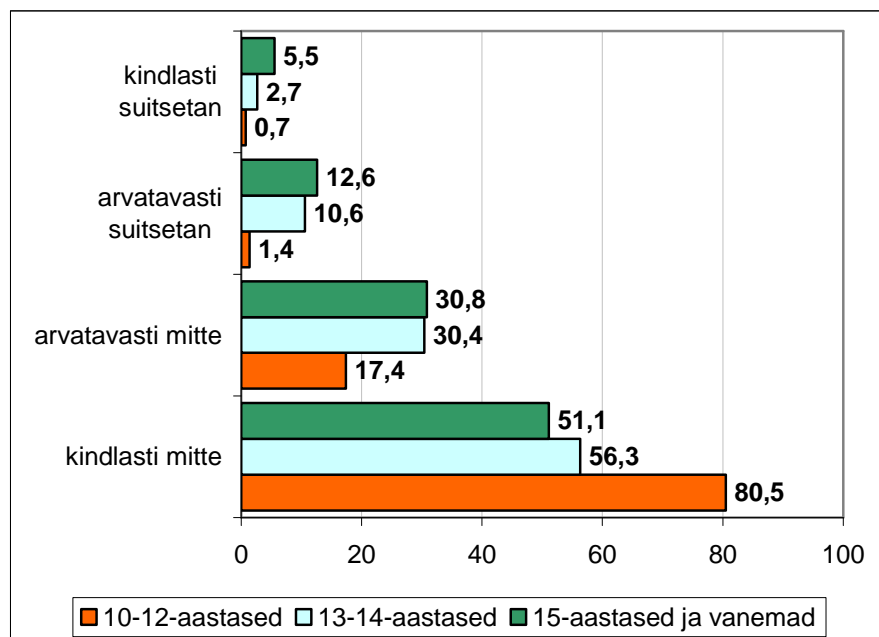
Tabel 10: Mittesuitsetavate õpilaste soov suitsetada järgmise 12 kuu jooksul mõni sigarett

	JÄRELKÜSITLUS	
	n	%
kindlasti mitte	618	62,2
arvatavasti mitte	267	26,9
arvatavasti suitsetan	83	8,3
kindlasti suitsetan	26	2,6
KOKKU	994	100,0
märkimata	7	

Sugude lõikes andmeid analüüsidest ilmneb küll tendents, kus võrreldes poistega on tüdrukute seas enam neid, kes ei kavatse kindlasti järgmise 12 kuu jooksul ühtegi sigaretti proovida – osatähtsused vastavalt 59% ja 65%, kuid erinevus ei ole statistiliselt oluline.

Ülejäänud ankeedile vastanutest erinevad 10-12-aastased, kelle hulgas praktiliselt keegi ei soovi tulevikus suitsetada. 81% selle vanusrühma lastest ei kavatse kindlasti ning 17% arvatavasti ei plaani suitsetada lähima 12 kuu jooksul. Vanematest õpilastest pisut rohkem kui pooled ei soovi kindlasti ning vähem kui kolmandik arvatavasti ei kavatse alustada suitsetamisega järgneva aasta jooksul (vt joonis 8).

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Joonis 8: Mittesuitsetajate kavatsus suitsetada järgneva 12 kuu jooksul mõni sigarett (%)

Käesoleva küsitluse andmeid on võimalik võrrelda 2002/2003 õppeaastal läbiviidud noorte tubakauurimuse (GYTS) andmetega¹. Antud uurimus viidi läbi 7., 8. ja 9. klasside seas üle Eesti 67 koolis. Võrdlemisel võib välja tuua järgmised punktid:

- GYTS-i andmetel suitsetas 32,7% küsitletud õpilastest, käesolevas küsitluses osalenuist suitsetas 12,5%.
- GYTS-i andmetel soovis järgneva aasta jooksul alustada suitsetamisega 35,5% neist, kes ei ole enne suitsetanud. Poiste ja tüdrukute andmed omavahel ei erinenud. „Ole Tubakavaba“ kampaania raames küsitletud 13-14-aastastest õpilastest plaanib järgneva aasta jooksul alustada suitsetamisega veidi rohkem kui kümnendik (täpsemalt 13,3%) ja 15-aastastest ja vanematest pisut vähem kui viiendik (täpsemalt 18,1%). Ka kampaania raames küsitletute puhul poiste ja tüdrukute andmed ei erinenud statistiliselt oluliselt.
- GYTS-i andmetel soovis lõpetada aasta jooksul suitsetamise 69,0% ning tüdrukute-poiste andmed ei erinenud. Kampaania raames küsitletud praegustest suitsetajatest on mõelnud lähiajal lõpetada suitsetamine 81% ning poiste-tüdrukute andmetes samuti olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Kokkuvõtteks andmete võrdlusele võib öelda, et 2004. aastal küsitletud koolides on suitsetamine vähem populaarsem kui 2002/2003. aastal.

Kampaaniaga seotud küsitluse andmeid võib võrrelda ka 2001/2002 õppeaastal läbiviidud õpilaste tervisekäitumise uuringu (HBSC-study)² andmetega. HBSC-i andmetel suitsetas iga

¹ GYTS Country Report. Estonia, *publitseerimata*

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

päev 11-aastastest poistest 3,7% ja tüdrukutest 1,5%. Käesolevas järelküsitluses osalenud selles vanuses poistest ja tüdrukutest ei märkinud keegi, et suitsetavad iga päev. Samuti on vähenenud ka 13- ja 15-aastaste seas igapäeva suitsetajate osakaal (vt tabel 11).

Tabel 11: Igapäevasuitsetajate osakaal kahe küsitluse võrdluses (%)

vanusgrupp	HBSC		“Ole Tubakavaba” järelküsitlus	
	poisid	tüdrukud	poisid	tüdrukud
11-aastased	3,7	1,5	0,0	0,0
13-aastased	12,8	8,0	0,6	5,0
15-aastased	30,4	18,2	15,2	11,2

Kokkuvõtteks võib öelda, et võrreldes 2001/2002 õppeaasta HBSC andmetega on käesolevas küsitluses osalenud kooliõpilaste seas igapäevasuitsetajate osakaal vähenenud.

Lisaks on võimalik kampaaniaga seotud küsitlust võrrelda 2002. aastal Maarike Harro juhtimisel Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituudi poolt läbiviidud uurimuse³ tulemustega. Sellesse uurimusse oli kaasatud muuhulgas ka koolid, kes olid liitunud 2001. aastal Eesti tervistedendavate koolide võrgustikuga Laste ja noorukite riikliku terviseprogrammi arendusprojekti „Tervist Edendav Kool“ raames. Kampaaniaga seotud küsitlus viidi läbi koolides, kes kõik on antud võrgustikuga liitunud.

2002. aastal läbiviidud uurimuse üheks hüpoteesiks oli, et tervistedendaval koolil on olemas reeglid ja süsteem tervisele ebasoodsa käitumise vähendamiseks. Selle uurimuse andmetel märkis suurem osa õpilastest, et nende koolis ja selle ümbruses on suitsetamine keelatud. 78,4% õpilastest märkis, et koolis on suitsetamine rangelt keelatud ning 69,4% märkis, et koolimaja ümbruses on suitsetamine rangelt keelatud. Samas tuleb aga märkida, et võrreldes „tavaliste koolidega“ vastasid tervistedendavad koolid oluliselt sagedamini, et nende koolis erilist kontrolli ei toimu.

Kampaaniaga seotud küsitluse puhul sisalda ankeet küsimust selle kohta, kas kooli kodukorras on punkt suitsetamise keelustamise kohta koolis ja selle territooriumil. Veidi vähem kui 2/3 küsitluses osalenutest olid teadlikud, et kooli kodukorras on olemas vastav punkt (eelküsitluse andmetel 63,8 ja järelküsitluse andmetel 61,9%).

Kahe küsitluse võrdlusel selgub, et 2002. aastal oli teadlike õpilaste osakaal pisut suurem. See asjaolu võib olla põhjustatud, et küsimused olid esitatud erinevas vormis.

2002. aasta uurimuse andmetel suitsetas iga päev 17,9% poistest ja 10,5% tüdrukutest. Kampaaniaga seotud küsitluse andmetel suitsetas igapäevaselt võrdselt nii poisse kui tüdrukuid (kõikidest ankeedile vastanud poistest 7,0% ja tüdrukutest 7,1%). Võrreldes varasema uurimusega on suitsetavate poiste osakaal rohkem vähenenud kui tüdrukutel.

² Maser, M, 2004, Õpilaste terviskäitumise uuring. 2001/ 2002 õppeaasta., *publitseerimata*

³ Harro, M., Kull, M., Tillmann, Ü., Lepik, K., Laur, P., WHO tervistedendavad koolid Eestis 1993-2002: Probleemid ja võimalikud lahendused., Tallinn, WHO esindus Eestis

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

Kokkuvõtteks

- Järelküsitlusel oli oluliselt enam neid, kellele oli õppeaasta jooksul õpetatud, kuidas jääda endale kindlaks, et mitte teha asju teiste pealekäimisel. Järelküsitluse andmed erinevad eelküsitlusest 7,2% võrra.
 - Järelküsitluses selgus, et mida nooremad on vastajad, seda enam on neile õpetatud endale kindlaks jäämist.
- Nii eel- kui järelküsitluse andmed ei erinenud oluliselt selles osas, kas oli palutud enda juuresolekul mitte suitsetada.
 - Järelküsitluse andmetel selgus, et poiste seas on oluliselt enam neid, kes ei ole palunud kordagi enda juuresolekul mitte suitsetada.
 - Võrreldes kahe vanema vanusgrupi vastajatega on 10-12-aastaste seas oluliselt vähem neid õpilasi, kes kordagi ei olnud palunud enda juuresolekul mitte suitsetada.
- Tubakavaba eluviisi toetavate kampaaniate märkamise osas ei erinenud eel- ja järelküsitluse andmed.
 - Kõige enam oli kampaaniaid märgatud koolides.
 - Võrreldes eelküsitlusega on järelküsitluse andmetel oluliselt enam antud reklaame märgatud televisioonis.
- Võrreldes eelküsitlusega on järelküsitluses osalenute seas enam õpilasi, kellele on küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul koolitundides räägitud tubaka mõjust tervisele. Järelküsitluses on oluliselt rohkem neid, kes hindasid antud teemal koolitundides rääkimist sagedaseks. Järelküsitluse andmed erinevad eelküsitlusest 8,9% võrra. Võrreldes eelküsitlusega on aga vähem neid, kellele ei räägitud kordagi tubaka mõjust tervisele. Järelküsitluse andmed erinevad eelküsitlusest 13,8% võrra.
 - Järelküsitluse puhul ilmnes erinevus vanusgruppide vahel. Kolmandik 10-12-aastastest vastanutest hindas, et küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul räägiti sageli koolitundides tubaka mõjust tervisele. Antud tulemus erineb oluliselt vanimast grupist, kus viiendik hindas teemakäsitlust koolitundides sagedaseks. 15-aastased ja vanemad eristuvad teistest gruppidest ka selle poolest, et nende seas on kõige enam õpilasi, kellele ei räägitud koolitundides kordagi tubaka mõjust tervisele
- Rohkem kui pooled järelküsitluses osalenust märkis, et 2004. aasta jooksul oli koolis toimunud mõni üritus, mis oli suunatud suitsetamise vähendamisele.
- Suur osa nii eel- kui järelküsitlusele vastanutest ei olnud kordagi suitsetamise vähendamisele suunatud üritusel osalenud küsitlusele eelnenud 2 kuu jooksul. Järelküsitluse andmetel oli neid küll mõnevõrra vähem, kuid erinevus ei ole statistiliselt oluline.
- Veidi vähem kui $\frac{2}{3}$ eel- ja järelküsitlusele vastanutest olid kursis, et kooli kodukorras on punkt, mis keelustab suitsetamise koolis ja selle territooriumil.
- 13% järelküsitluses osalenust suitsetab.
 - Vanusgrupiti ilmnesid olulised erinevused. 10-12-aastaste vanusgrupis märkis suitsetamist 5%, 15-aastaste ja vanemate seas aga on suitsetajaid neljandik.
 - Rohkem kui pooled hetkel suitsetavatest õpilastest teevad seda iga päev.
- Valdav enamus ankeedile vastanud suitsetavatest õpilastest on mõelnud lähiajal loobuda suitsetamisest.

Projektide OLE tubakaVABA” ja “Tervist edendava kooli arendusprojekt aastateks 2004-2006”
mõju hindamine

- Valdav enamus praegu mitte suitsetavatest õpilastest ei soovi ka järgmise 12 kuu jooksul ühtegi sigaretti suitsetada.
 - Sugude lõikes andmeid analüüsidest ilmneb küll tendents, kus võrreldes poistega on tüdrukute seas enam neid, kes ei kavatse kindlasti järgmise 12 kuu jooksul ühtegi sigaretti proovida, kuid erinevus ei ole statistiliselt oluline.
 - Ülejäänud ankeedile vastanutest erinevad 10-12-aastased, kelle hulgas praktiliselt keegi ei soovi tulevikus suitsetada. Vanematest õpilastest pisut rohkem kui pooled ei soovi kindlasti ning vähem kui kolmandik arvatavasti ei kavatse alustada suitsetamisega järgneva aasta jooksul.

Koostas:
Liilia Lõhmus
analüütik
Tervise Arengu Instituut